

Трыумфы і трывогі Івана Шамякіна

Да 100-годдзя з дня нараджэння класіка

У дачыненні да народнага пісьменніка Беларусі Івана Шамякіна ў нашым літаратуразнаўстве замацавалася шмат трапных эпітэтаў. Але толькі адзін з іх, як падаецца, найбольш дакладна характарызуе творцу: летапісец эпохі. Івану Пятровічу, чый літаратурны шлях доўжыўся больш як шэсць дзясяткаў гадоў, давялося спазнаць трыумфы і трывогі розных гістарычных перыядаў у лёсе беларускага народа. І практычна кожны з іх, аб'яднаўшыся ў суцэльную эпоху, у эпоху Шамякіна-пісьменніка, знайшоў сваё адлюстраванне ў яго кнігах.

У адрозненне ад многіх калег, прызнаных аўтарытэтаў па цэху айчыннага пісьменства, якім вядомасць прынесла, так бы мовіць, іх вузкая творчая скіраванасць (напрыклад, В. Быкаву – падзеі Вялікай Айчыннай вайны, І. Мележу – традыцыйны сялянскі ўклад жыцця, У. Караткевічу – перыпетыі сівой мінуўшчыны), І. Шамякін абапіраўся на самыя розныя сюжэты і вобразы. Гэта і тыя ж падзеі ваеннага часу (у якасці прыкладу тут можна прыводзіць шмат твораў, але згадаем толькі раман «Глыбокая плынь»), і сацыялістычныя пераўтварэнні на вёсцы (раман «Крыніцы»), і тэма маральна-этычнага выбару («Сэрца на далоні»). А яшчэ «Атланты і карыятыды» – раман, які лічыцца ў беларускай прозе адным з лепшых сацыяльна-псіхалагічных твораў пра рэаліі 1970-х гадоў; апавесць «Драма» – яркі мастацкі дакумент пра часы перабудовы; раман «Петраград – Брэст» пра першыя месяцы Савецкай дзяржавы і заключэнне Брэсцкага мірнага дагавора; апавесць «Ахвяры», у якой раскрыва-

ецца толькі адзін са шматлікіх аспектаў сталінскай рэпрэсіўнай палітыкі...

Як драматург стаў архітэктарам

– Да выбару сюжэта і распрацоўкі характараў галоўных герояў сваіх твораў Іван Шамякін заўсёды падыходзіў грунтоўна, – гаворыць дачка пісьменніка, доктар філалагічных навук, прафесар Таццяна Шамякіна. – Многае ён браў з жыцця, асабістых стасункаў з людзьмі, з вобразаў і характараў сваіх знаёмых, сяброў, родных, у тым ліку і сваёй жонкі Марыі Філатаўны – вернай яго спадарожніцы па сумесным жыцці на працягу 58 гадоў. Акрамя таго, існаваў аўтапрататып – сябе бацька ўвасабляў практычна ў кожным творы, адлюстроўваючы ў тым ці іншым персанажы часам усяго толькі нейкую адну сваю рысу...

Вядома ж, як расказвае далей Таццяна Іванаўна, у кожнага твора яе бацькі існуе ўласная гісторыя. І ў сваіх дзённіках пісьменнік дзеліцца ўспамінамі пра тое, як знаходзіліся сюжэты, выбіраліся вобразы і г. д. Ёсць там і нямала цікавых фактаў. Напрыклад, правобразам галоўнага героя рамана «Атланты і карыятыды» архітэктара Максіма Карнача стаў вядомы драматург і сябра пісьменніка Андрэй Макаёнак. Іван Пятровіч добра ведаў няўрымслівы і крыху імпульсіўны

У свой час Іван Шамякін быў адным з найбольш папулярных беларускіх творцаў. Яго кнігамі захапляліся не толькі землякі, іх чыталі на далёкім Сахаліне, у Сібіры, Сярэдняй Азіі, Закаўказзі і нават за межамі Савецкага Саюза. Зараз – іншыя рэаліі і мода на чытво. Тым не менш творы пісьменніка па-ранейшаму знаходзяць свайго зацікаўленага чытача і радуець новымі адкрыццямі.

▲ Іван Шамякін.
Студзень 1971 года

характар аўтара «Трыбунала» і іншых знакамітых п'ес, што ў той час не сыходзілі з тэатральных падмосткаў, і захацеў яго ўвасобіць у героі аднаго са сваіх твораў. «Але каб ён праявіў усе свае якасці, трэба даць яму пасаду, – згадваў пазней народны пісьменнік у сваіх успамінах. – Якую? Сакратара парткама, райкама, абкама? Многа пра іх пісалі. Дырэктара завода? Але якую вытворчасць я ведаў? Цэментовую? Даўно забыўся. Пісьменніцкую? Сфера вядомая, канфліктаў процьма. Але этыка не дазваляла так раскрываць прататыпаў: адразу б пазналі, хто ёсць хто. І канфлікты героя шмат каму б не спадабаліся. Мастак – жывапісец, скульптар? Тыя ж канфлікты. І дзейнасць абмежаваная: большую частку актыўнай дзейнасці Савіцкі ці Азгур сядзяць у сваіх майстэрнях і «варожаць» над фарбамі ці глінай. Не! Не тое.

І раптам трапляю на пасяджэнне бюро ЦК КПБ, абмяркоўвалася нейкае пытанне, наша, здаецца, выдавецкае, але я, не ўпершыню, вырасьціў паслухаць усю павестку. Пытанне: аб забудове Паркавай магістралі Мінска (цяпер праспект Пераможцаў. – С.Г.). Доклад – галоўнага архітэктара.

Пасля выступае Пятро Міронавіч Машэраў, разносіць архітэктурнае

ўпраўленне, жорстка крытыкуе тое, што ўжо збудавана – дамы-тычкі, асабліва гасцініцу «Юбілейную», Палац спорту, развівае генеральны план забудовы Паркавай магістралі... Менавіта тады, у час выступлення першага сакратара, мяне, як кажуць, азарыла: во, хто ён, мой Максім Карнач – галоўны архітэктар абласнога горада. На такой пасадзе яму было б дзе разгарнуцца! Чалавек тыпу Макаёнка не дасць драмаць у кабінетах ні чыноўнікам Дзяржбуда, ні сваім гарадскім – гаркамаўскім, гарсаветаўскім!»

Грыбнік, рыбак, але не танцор

У нашай размове з Т. Шамякінай паўстала і яшчэ некалькі цікавых момантаў. Вельмі хацелася даведацца, якім чалавекам быў яе бацька, якія меў слабасці, чым захапляўся. І Таццяна Іванаўна, як магла, задаволіла мой інтарэс.

– Іван Пятровіч вызначаўся выключнай талерантнасцю, цярпімасцю да чужых густаў, поглядаў, – прыадкрыла яна адну з «таямніц» класіка. – Гэта не азначае, што бацька не меў уласнай думкі, але яму было дастаткова выказаць яе пісьмова, у творах, таму спрачацца вусна ён не любіў. Часта назірала: Андрэй Макаёнак нешта даводзіў яму, як заўсёды, горача і пафасна, – Шамякін маўчаў. А калі сябра адыходзіў, бацька пра тое ж гаварыў зусім іншае. «Чаму ж ты самому Андрэю Ягоравічу пра гэтае не сказаў?» – са здзіўленнем пыталі мы яго. – «Не хацеў крыўдзіць»... Ён, вядома ж, усведамляў сваю слабасць, але так і не здолеў пераадолець мяккацеласць у сабе да канца жыцця – не гаварыў у вочы чалавеку непрыемнае. А вось у дзённіку пісаў смела, прама, шчыра. Не толькі пра чыноўнікаў, пра калег – і пра сябе: пра сваю баязлівасць, скупасць, эгаізм... Акрамя таго, у яго быў тыповы беларускі характар: вельмі спакойны, рахманы, чалавекалюбны, а самае вызначальнае ў ім – вялікае сумленне.

...Як вынікае з успамінаў Таццяны Іванаўны, нягледзячы на сваю вялікую за-

нятасць, Іван Пятровіч прымаў актыўны ўдзел у выхаванні дзяцей (іх у яго з Марыяй Філатаўнай было чацвёра – тры дачкі і сын), прывіваў ім любоў да літаратуры і мастацтва. У творчай працы І. Шамякіну не патрабавалася нейкіх надзвычайных творчых умоў: аднолькава плённа ён працаваў у сваім рабочым кабінце ў сталічнай кватэры, на дачы ў Ждановічах, у пісьменніцкіх Дамах творчасці ў Каралішчавічах і на Іслачы. Аднак было ў народнага пісьменніка і ўлюбёнае месца, да якога ён асабліва прыкіпеў душой. Гэта вёска Церуха Гомельскага раёна, малая радзіма яго жонкі. Там у Шамякіных была дача, і кожнае лета сям'я праводзіла менавіта там.

Любіў пісьменнік збіраць грыбы, у чым яму заўсёды, нават у негрыбны год, шанцавала, і быў заўзятым рыбаком. У маладосці ён часта з А. Макаёнкам вязджаў на рыбалку. Абодва любілі падарожнічаць і кожнае лета збіраліся абысці пешшу Беларусь. Гадоў трыццаць з імі жыла гэтая блакітная мара, але здзейсніць яе так і не сабраліся. Затое ён адзін, а калі і разам з жонкай, у не самы спрыяльны для савецкага чалавека перыяд для замежных вандровак аб'ездзіў шмат краін. Наведваў Польшчу, Фінляндыю, Чэхаславакію, Балгарыю, Румынію, Аўстрыю. У 1963 годзе трапіў нават у Нью-Ёрк, як прадстаўнік Беларускай ССР удзельнічаў у рабоце сесіі Генеральнай Асамблеі ААН. Але амерыканскі мегаполіс яго не ўразіў, а таму і не спадабаўся. Калі пазней яму на тых жа ўмовах прапанавалі паехаць туды зноў, ён адмовіўся. З тагачасных савецкіх гарадоў І. Шамякін найбольш любіў Кіеў, дзе ў яго было шмат сяброў сярод пісьменнікаў, якіх ён асабліва часта праведваў, знаходзячыся ў Церусе – вёсцы, што ўсяго за некалькі кіламетраў ад беларуска-ўкраінскай мяжы.

Сярод класікаў, якія стаялі ля вытокаў беларускага прыгожага пісьменства, Івану Пятровічу найбольш блізкім быў Якуб Колас. Ён любіў як прозу, так і паэзію Песняра. І асабліва даспадобы яму, як сыну лесніка, была паэма «Новая зямля», якую ён часта перачытваў.

◀ Іван Шамякін з дачкой Таццянай. 1951 год

З рускіх пісьменнікаў любіў Льва Талстога і Антона Чэхава. Сярод сваіх твораў асабліва вылучаў раман «Вазьму твой боль», лічыў яго экранізацыю рэжысёрам Міхаілам Пташукам з таленавітым акцёрам Уладзімірам Гасцюхіным у галоўнай ролі выключнай. А яшчэ І. Шамякін ніколі не танцаваў. І не таму, што не ўмеў, а з-за салідарнасці з Марыяй Філатаўнай – жонка пісьменніка паходзіла з сям'і старавераў і захоўвала некаторыя традыцыі сваіх продкаў.

У Саюзе пісьменнікаў

У 1954 годзе І. Шамякіна абралі намеснікам старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў БССР. Зайздроснікі шапталіся, што высокую пасадку тады яшчэ маладому 33-гадоваму творцу спецыяльна «паднеслі на сподачку» ў якасці даважкі да Сталінскай прэміі, атрыманай ім трыма гадамі раней за раман «Глыбокая плынь». Але як бы там ні было, Іван Пятровіч не стаў статыстам у кіруючай кагорце пісьменніцкай суполкі. Згадкі пра сумленнае стаўленне да сваіх абавязкаў і садзейнічанне ў вырашэнні жыццёвых і творчых праблем калег па пяру, як і словы ўдзячнасці за гэта, можна

▲ Народны пісьменнік Беларусі Іван Шамякін сярод прыхільнікаў сваёй творчасці на Свяце паэзіі ў Коласаўскіх мясцінах на Стаўбцоўшчыне. Верасень 1974 года

знайсці ва ўспамінах шмат каго з тых, хто яго ведаў. Сам жа І. Шамякін, як расказвае дачка Таццяна, заўсёды прызнана працаваць у Саюзе пісьменнікаў. Дзе ён, дарэчы, займаў самыя розныя пасады, ажно да самай высокай – першага сакратара праўлення – у 1976–1980 гадах.

– Бацька ганарыўся тым, што за 26 гадоў працы ў Саюзе пісьменнікаў ён «выбіў» кватэры і самім пісьменнікам, і нават часта іх дзецям, – згадвае Таццяна Іванаўна. – Называў лічбу дзвесце! Сёння гэта немагчыма ўявіць, бо кватэры ж – бясплатныя. Яму не вельмі проста было хадзіць да чыноўнікаў, але яго настолькі паважалі ў рэспубліцы, што не маглі адмовіць, таму паходы ў высокія кабінеты звычайна аказваліся эфектыўнымі...

Дарэчы, менавіта І. Шамякін дапамог у канцы 1970-х гадоў Васілю Быкаву пераехаць з Гродна ў Мінск. Да яго, ужо як

першага сакратара Саюза пісьменнікаў, з просьбай паспрыяць звярнуўся аўтар «Альпійскай балады» і іншых шырока вядомых твораў. У сваю чаргу Іван Пятровіч паспрабаваў вырашыць гэта пытанне праз сакратара ЦК КПБ Аляксандра Кузьміна. Але той, як успамінаў пазней творца, «зрэагаваў адмоўна: «А на храна табе Быкаў тут? Няхай сядзіць у Гродні»... Аднак І. Шамякін не здаўся. Ён узяў сабе ў падмогу сябра А. Макаёнка, скіраваўся ў кабінет П. Машэрава. Праўда, галоўны кіраўнік Беларусі спачатку засумняваўся ў неабходнасці пераезду В. Быкава ў Мінск. І толькі пераканаўчы шамякінскі аргумент – «Не паселім мы – забярэ Масква. Твардоўскі кватэру выб’е...» – станоўча вырашыў справу.

Падчас працы ў Саюзе пісьменнікаў Івану Пятровічу шмат даводзілася займацца і гаспадарчай дзейнасцю творчай арганізацыі. Як згадвае Т. Шамякіна, ён непасрэдна курыраваў такія праекты, як будаўніцтва Дома літаратараў на вуліцы імя Фрунзэ ў Мінску, арганізацыя паліклінікі для пісьменнікаў, узвядзенне шыкоўнага Дома творчасці «Іслач» каля Ракава на Валожыншчыне. Без сучасных махлярскіх прыёмаў, без уціску, мякка, добразычліва, выключна словам ён умеў «выбіваць» з чыноўнікаў розных рангаў фонды на будаўнічыя матэрыялы, дэфіцытнае абсталяванне, мэблю і інш.

І яшчэ адзін цікавы, на наш погляд, факт, які характарызуе І. Шамякіна як чалавека, вельмі моцна адданага творчаму саюзу. Калі ў пачатку лета 1980 года ўсё часцей і часцей сталі разлятацца з-за дзвярэй высокіх партыйных кабінетаў чуткі пра неабходнасць змены кіраўніцтва пісьменніцкай супольнасці (паводле адной з версій, гэта была ідэя А. Кузьміна), Іван Пятровіч у прысутнасці дачкі прапанаваў заняць пасаду першага сакратара Саюза пісьменнікаў А. Макаёнку. Але той катэгарычна адмовіўся. «Макаёнак адказаў, што там вакол усе гультаі, і ён замест іх, як Шамякін, працаваць не будзе, не той у яго характар» – такі запіс застаўся пасля размовы двух сяброў-пісьменнікаў у дзёніку Таццяны Шамякінай.

Літаратуразнаўцы падлічылі, што п'яру Івана Шамякіна належаць 12 раманаў, 26 апавесцей, 10 тэатральных п'ес, некалькі дзясяткаў апавяданняў і чатыры зборнікі ўспамінаў. І акурат цяпер, калі адзначаецца сотая гадавіна з дня яго нараджэння, у кожнага з нас ёсць нагода зазірнуць у гэты даволі ўнушальны творчы арсенал, каб яшчэ раз ақунуцца ў мастацкі свет сапраўды народнага пісьменніка.

Галоўны энцыклапедыст

Выдавецтва «Беларуская савецкая энцыклапедыя», куды ў ліпені 1980 года І. Шамякіна рашэннем бюро ЦК КПБ перавялі галоўным рэдактарам, не стала для яго terra incognita. Ён даволі хутка ўліўся ў творчы калектыў, падтрымаў усе яго традыцыі і даў дабро на новыя напрацоўкі і ідэі. Пры гэтым, нягледзячы на сваю высокую кіруючую пасаду, асабіста вычытваў артыкулы (праўда, толькі гуманітарнага плана) перад здачай кніг у друкарню.

Пад кіраўніцтвам І. Шамякіна, а іншым разам і з яго ініцыятывы, выдавецтва значна пашырыла пералік фундаментальных кніг-энцыклапедыяў, якія і па сёння не страчваюць актуальнасці ў навукоўцаў і даследчыкаў беларускай мінуўшчыны. Сярод іх трохтомная Скарынаўская «Біблія», 5-томнікі «Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі» і «Энцыклапедыя прыроды Беларусі», двухтомны «Русско-белорусский словарь», энцыклапедычныя даведнікі «Янка Купала», «Этнаграфія Беларусі», «Меліярацыя», «Бульба» і інш. Менавіта «Беларуская савецкая энцыклапедыя» ў сярэдзіне 1980-х гадоў дала пачатак маштабнаму праекту па выданні гісторыка-дакументальных хронік раёнаў і гарадоў Беларусі пад назвай «Памяць». Пры гэтым выходзілі ў «шамякінскія часы» і энцыклапедычныя выданні, разлічаныя на шырокага чытача: «Энциклопедия молодой семьи», «Культура питания» і інш., ва ўмовах тагачаснага кніжнага дэфіцыту было наладжана друкаванне мастацкіх кніг масавага попыту, што прыносіла значны прыбытак выдавецтву...

Старшыня Вярхоўнага Савета

Акрамя працы ў Саюзе пісьменнікаў БССР і выдавецтве «Беларуская савецкая энцыклапедыя», І. Шамякін у 1963–1989 гадах актыўна праяўляў сябе і на грамадскай ніве. Ён неаднаразова выбіраўся дэпутатам Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, а ў 1980–1989 гадах на

▲ У рэдакцыі
выдавецтва
«Беларуская савецкая
энцыклапедыя»:
галоўны рэдактар
Іван Шамякін,
намеснік адказнага
сакратара Мікалай
Філімонаў, намеснікі
галоўнага рэдактара
Алесь Петрашкевіч
і Іосіф Хаўратовіч,
загадчык рэдакцыі
мовы, літаратуры
і фальклору Васіль
Семенякоў (справа
налева).
Студзень 1981 года

працягу двух скліканняў і Вярхоўнага Савета СССР. У дэпутацкай біяграфіі народнага пісьменніка ёсць і так званы камандзёрскі радок – з 1971 па 1985 год ён быў старшынёй Вярхоўнага Савета БССР. Ва ўладнай іерархіі Савецкай Беларусі гэтая пасада была хутчэй прадстаўнічай, чым вырашальна-кіруючай. У вышэйшым органе прадстаўнічай улады тады запраўляў старшыня такога калектыўнага органа, як Прэзідыум Вярхоўнага Савета, а на долю старшыні Вярхоўнага Савета выпадалі функцыі, звязаныя ў асноўным з правядзеннем сесій, работай камісій, дзейнасцю народных дэпутатаў і г. д. У маі 1990 года, на хвалі ўжо блзкага развалу СССР, Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР быў расфарміраваны, а яго функцыі перададзены старшыні Вярхоўнага Савета, пасля чаго гэтая пасада атрымала значна большую вагу. Праўда, у той час вышэйшы орган заканадаўчай улады ў Беларусі ўжо ўзначальваў не Іван Шамякін, а Мікалай Дземянцей, які да «ператрусу» якраз і з'яўляўся кіраўніком таго самага прэзідыума.

– Як старшыня Вярхоўнага Савета БССР І. Шамякін абавязаны быў удзельнічаць у шматлікіх мерапрыемствах дзяржаўнага ўзроўню, – расказвае дачка пісьменніка Таццяна. – А яшчэ па доўгу службы ён рэгулярна праводзіў

прыём грамадзян. Людзі да яго часта прыязджалі. Іх турбавалі самыя розныя справы. Бацька ім і лекі розныя даставаў. Неяк аднаму настаўніку, у якога было дрэнна з вачыма, ажно з Германіі, відаць, праз ваенных, дамогся нейкіх спецыяльных акуляраў. Асабліва сябраваў ён з леснікамі і нярэдка праз кіраўніцтва гэтага ведамства прасіў выпісаць дровы ці лес на хату якому-небудзь вяскоўцу. У яго распараджэнні, як старшыні Вярхоўнага Савета, знаходзіўся невялікі фінансавы фонд, і я памятаю, што інвалідам, вэтэранам, увогуле няшчасным людзям, якія прыходзілі не толькі да яго на працу, але і ў нашу кватэру, абавязкова дапамагаў. А калі не мог выдзеліць грошы з дзяржаўнага фонду, даваў свае ўласныя. Бацька лічыў, калі яму шмат дадзена – талент, слава, папулярнасць, добрая сям'я, то ён павінен штосьці аддаваць людзям. Гэта было яго жыццёвае крэда.

Адданацьчытачу

Знікненне з карты свету Савецкага Саюза І. Шамякін успрыняў без энтузіязму. Наогул жа да постперабудовачных палітычных падзей ён ставіўся неадназначна, шкадаваў аб развале магутнай краіны і адначасова верыў у лепшую долю Беларусі. Праўда, пры гэтым не прымаў ідэй, якія заклікалі да разрыву сяброўскіх адносін і гаспадарчых сувязей з Расіяй. З-за сваёй не вельмі папулярнай у той час пазіцыі, пра якую пісьменнік не баяўся заяўляць як у прыватных гутарках, так і публічна, ад яго аддаліліся многія калегі, у тым ліку і тыя, з кім на працягу дзясяткаў гадоў існавалі прыяцельскія стасункі. Словам, выхаваны ў савецкіх патрыятычных традыцыях, Іван Пятровіч заставаўся верным сваім перакананням.

Між тым новыя палітычныя рэаліі даволі хутка адышлі ў жыцці пісьменніка на другі план. Іх зацьміла асабістае гора: у верасні 1991-га раптоўна, у сне, у 40-гадовым узросце памёр яго адзіны сын Аляксандр. Гэтая трагічная падзея, як успамінае Таццяна, моцна паўплывала на творцу. У яго з'явілася расчараванне

шмат у чым – нават ва ўласным жыццёвым прызначэнні. Ён часта думаў пра стымулы творчасці і гаварыў: «А навошта? Каму нашы раманы, аповесці патрэбныя?..». Але з дапамогай родных і блізкіх яму людзей з часам крызіс удалося звесці да мінімуму, і, крыху загаіўшы душэўныя раны, І. Шамякін вярнуўся да сваёй любімай пісьменніцкай справы.

У той час класік па-ранейшаму быў адданы свайму чытачу, пісаў на актуальныя тэмы. Так, ён звярнуўся да выкрыцця заган тагачаснага грамадства, сатырычна паказваў новых гаспадароў жыцця, іх метады і прыёмы набыцця даброт і ўлады. Менавіта такія сюжэтныя лініі сустракаюцца ў аповесцях «Выкармак», «Крывінка», «У засені палаца», «Завіхрэнне», «Падзенне», у рамане «Губернатар» і некаторых іншых творах. У 1990-я гады І. Шамякін папоўніў скарбонку сваіх гістарычных твораў раманам «Вялікая княгіня», напісаў кнігу для дзяцей «Промні маленства» і прысвечаны чарнобыльскай трагедыі раман «Злая зорка». Яшчэ ён шмат працаваў над складаннем мемуараў і ўпарадкаваннем дзённікавых запісаў, вынікам чаго сталі кнігі «Дзе сцежкі тыя...», «Роздум на апошнім перагоне» і прысвечаная памяці жонкі дакументальная аповесць «Слаўся, Марыя!». Часта выступаў і з публіцыстычнымі артыкуламі, у якіх закранаў тэмы культуры і беларускай мовы, ролі і месца інтэлігенцыі ў жыцці грамадства, узнімаў праблему захавання агульначалавечых духоўных і маральных каштоўнасцей.

У дзённікавых запісах розных гадоў І. Шамякін неаднаразова падкрэсліваў, што яму не сорамна ні за адну са сваіх кніг. І гэта – зусім не пісьменніцкая пахвальба. А, хутчэй, цвёрдая ўпэўненасць у гарантыі якасці ім напісанага. Бо да працы над кожным творам – маштабным раманам, аповесцю ці невялікім апавяданнем – ён заўсёды падыходзіў грунтоўна, імкнучыся гарманічна спалучыць дынамічнае развіццё сюжэта з філасофскім аналізам жыццёвых праблем сваіх герояў і іх псіхалогіяй.

Сяргей ГАЛОУКА ▀